

Бевзюк Наталія Анатоліївна

*асистент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Бевзюк Наталья Анатольевна

*ассистент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Bevziuk N.A.

*assistant finance and financial and economic security management department
Kyiv National University of Technologies and Design*

ПОНЯТТЯ ТА СКЛАДОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

ПОНЯТИЕ И СОСТАВНЫЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

CONCEPT AND COMPONENTS OF INVESTMENT MECHANISM OF ENTERPRISE

Анотація: Досліджено поняття та складові інвестиційного механізму розвитку підприємств.

Ключові слова: механізм, інвестиційний механізм, оцінка рівня розвитку підприємства.

Аннотация: Исследовано понятие и составляющие инвестиционного механизма развития предприятий.

Ключевые слова: механизм, инвестиционный механизм, оценка уровня развития предприятия.

Annotation: The concept and components of the investment mechanism of enterprises.

Keywords: mechanism, investment mechanism, assessment of the enterprise.

Постановка проблеми. Ефективна реалізація інвестиційної політики держави можлива лише за наявності інвестиційного механізму, який в подальшому забезпечить розвиток підприємств. Питання, що пов'язані з реалізацією інвестиційного механізму розвитку підприємств на всіх рівнях є особливо важливими для розвитку держави. Одним із основних завдань інвестиційного механізму є забезпечення підвищення результативності інвестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, що пов'язані з інвестиційним механізмом активно досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями: В.Г. Федоренко, І.Л. Сазонець, О.Д. Сучкова, І.А. Бланк, А.А. Пересада, С.О. Гуткевич, У. Шарп, Г. Александр, Дж. Бейлі, М. Джонк, Л. Гітман, Дж. Кейнс, Д. Тейлор та інші. Окремо, поняттю розвитку підприємства також приділяли увагу такі науковці як: Ю.С. Погорелов, Є.М. Короткова, С.Г. Федосин, Л.Ф. Ільчова, П.Н. Федосєєва, С.М. Ковалева, В.Г. Панова та ін. Проте, варто зауважити, що в цілому

поняття інвестиційний механізм розвитку підприємств на даному етапі ще недостатньо висвітлене і потребує подальшого дослідження.

Метою дослідження є узагальнення новітніх підходів щодо сутності інвестиційного механізму та обґрунтування сутності інвестиційного механізму розвитку підприємств.

Основні результати дослідження. Визначення поняття «інвестиційний механізм» ґрунтується на встановленні поняття «механізм». При цьому в ринковій економіці постійно виникає необхідність визначення і розділення понять господарського, економічного і фінансового механізмів. Розглянемо дані поняття детальніше та визначимо місце інвестиційного механізму у системі вищезгаданих механізмів.

В економіку термін «механізм» прийшов з техніки, тому що виникла необхідність в описі соціальних і виробничих процесів та їх взаємодії [1].

У перекладі з грецької «mechane» означає «зброя», «машина». У широкому сенсі «механізм» являє собою

внутрішній пристрій якого-небудь апарату, що приводить його в дію [2].

У наукових працях, що присвячені економіці соціалізму, поняття «механізм» був введений в обіг у другій половині 60-х років ХХ століття і, незважаючи на відносну новизну, набув широкого поширення [3].

З точки зору економіки механізм може бути представлений як специфічна сукупність елементів, станів і процесів, розташованих в даній послідовності, що перебувають у певних зв'язках, відносинах і визначають порядок якого-небудь виду діяльності.

На основі аналізу наукових праць, що розкривають змістовність поняття «механізм», можна виділити два аспекти:

механізм — це внутрішній пристрій економічної системи, який є її рушійною силою;

механізм — це сукупність станів і процесів, які формують у сукупності вид управління підприємством [4].

Також, певна група авторів відзначає ще такі ключові характеристики поняття, як: система, елементи, стани або процеси, спосіб. При такому трактуванні взаємозв'язок цих характеристик поняття механізму можна представити у такий спосіб (рис. 1).

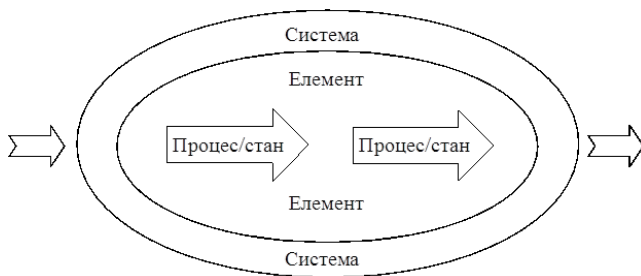

Рис. 1. Схема взаємозв'язку структури механізму (розроблено автором)

Господарський механізм, на думку В.М. Пинзеника — це сукупність форм і методів господарювання, організації і регулювання суспільного виробництва, свідомого впливу на виробництво [5, с. 8]. Чухно А. погоджуючись з даним твердженням вважає, що це органічна складова економічної системи; функціональна сторона виробничих відносин; спосіб організації та управління виробництвом з притаманними йому формами, методами і засобами, які реалізують соціально-економічні, організаційно-економічні та науково-технологічні принципи й відносини в інтересах задоволення потреб як кожного господарюючого суб'єкта, так і суспільства в цілому [6, с. 63].

На думку О. Дерев'янка «господарський механізм — це спосіб функціонування господарської системи (незалежно від її розміру), в основі якого лежить певна сукупність виробничих відносин [7].

Перехід до ринкових відносин різко поширює кордони використання усіх механізмів, які використовуються у господарській сфері, і, перш за все економічного, оскільки він чинить безпосередній вплив на економіку. Тому всі негативні явища, які відбуваються в економіці держави залежать від функціонуючого економічного механізму у складі господарського [7].

Підтримуючи дане твердження, більшість дослідників представляють економічний механізм як «сукупність методів і засобів впливу на економічні процеси та їх регулювання» [8].

Райзберг Б.А. зауважує, що «економічний механізм обов'язково повинен мати економічні важелі та використовуватися в якості інструментів впливу на економічні процеси підприємства» [9].

Козлова О.В., Москаленко В.П. підтримуючи думку Райзберга Б.А. стверджують, що це цілісна система, яка складається з двох взаємодіючих підсистем — функціональної та забезпечувальної [10] (рис. 2).

Дослідження літературних джерел [12, 13] показали, що у функціональну підсистему економічного механізму мають входити основні функції управління: організація, планування, контроль, мотивація і регулювання (рис. 2).

Реалізація перелічених функцій без організації в практичній діяльності неможлива, тому дана функція виконує роль сполучного елемента. Планування відбувається за допомогою аналізу, прогнозування ситуації, стратегій, програм, планів, завдань і цілей. При контролі — спостереження за діяльністю підприємства, виявлення недоліків, розробці шляхів їх усунення, попередження помилок, розробленні системи недопущення негативних відхилень. Мотивація — програма підготовки кадрів, заохочування і санкцій. Регулювання — зовнішньоекономічна, інвестиційна та інноваційна діяльність, ціноутворення, комерційний розрахунок, фінансово-кредитна система, оподаткування, система економічних нормативів [14, с. 79].

Крім виділеної функціональної підсистеми, важливого значення має і забезпечувальна, що включає норми і нормативи, методи, господарський розрахунок, правила, показники і критерії.

Економічний механізм, як взаємопов'язана система економічних важелів і методів, направлена на ефективну діяльність підприємства, постійне вдосконалення виробництва та задоволення суспільних потреб, в кінцевому випадку віддзеркалює здатність до розвитку підприємства.

Оскільки фінансовий механізм є складовою частиною господарського механізму, то виникає необхідність у з'ясуванні суті останнього поняття.

Короткий економічний словник фінансовий механізм характеризує як «частину господарського меха-

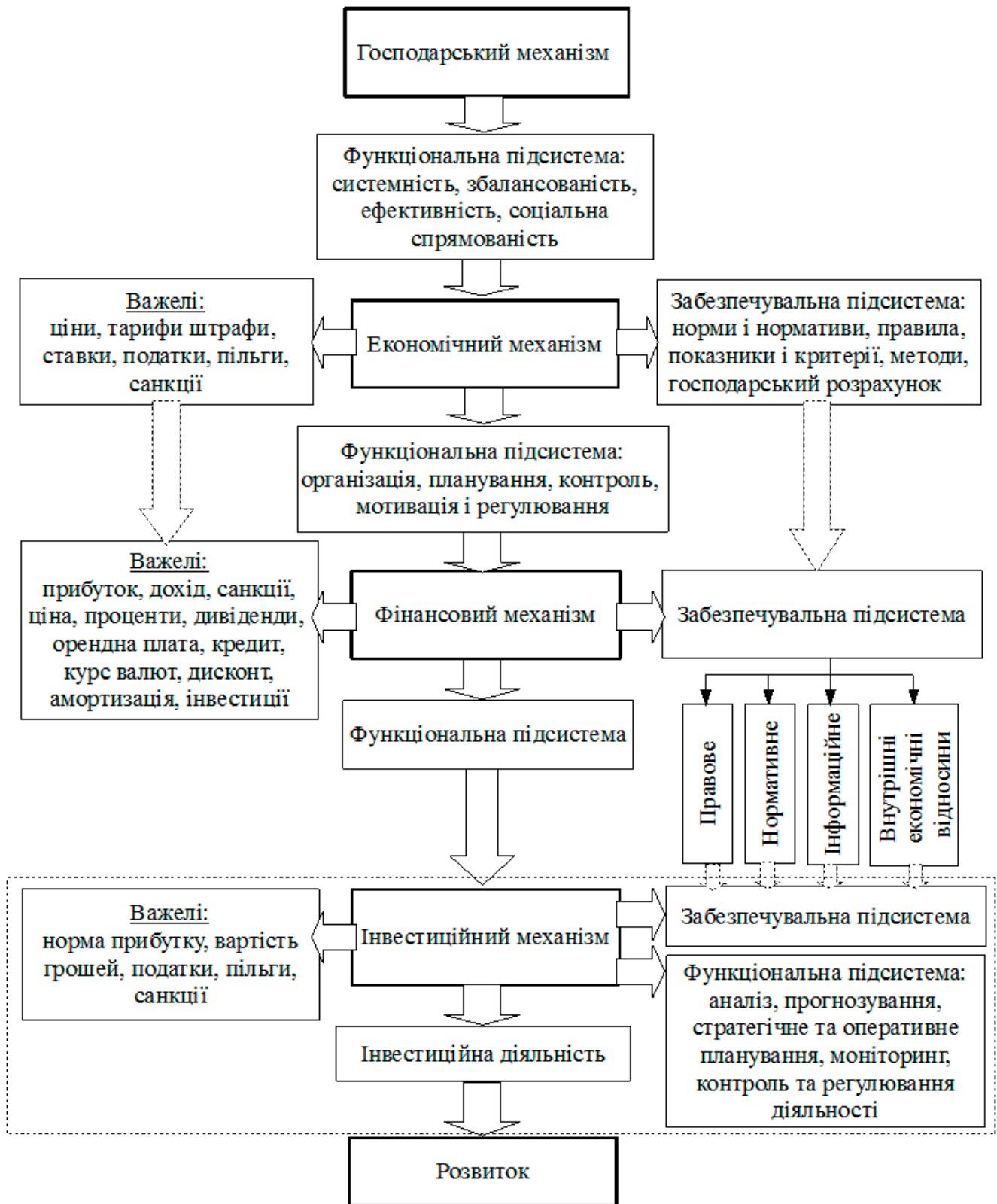

Рис. 2. Інвестиційний механізм в економічній системі [доповнено автором на основі 11, с. 42]

нізму, сукупність форм і методів, за допомогою яких забезпечується здійснення широкої системи розподільчих відносин, утворення доходів і нагромаджень, формування і використання централізованих та децентралізованих фондів грошових засобів» [15, с. 402].

За визначенням Л.В. Лисяка «фінансовий механізм — це сукупність різних форм і методів використання державою фінансів з метою забезпечення реалізації відповідної фінансової політики в межах економічної системи» [16, с. 173].

У функціональну підсистему фінансового механізму входить (рис. 2): планування, прогнозування, кредитування, оподаткування, страхування, лізинг, оренда, факторинг, інвестування. Забезпечувальна підсистема, у свою чергу характеризується правовим, інформаційним, нормативним значенням і внутрішніми економічними відносинами. Правове забезпечення керується Конституцією, законами, Указами Президента, постановами уряду, наказами та інструкціями міністерств і відомств; нормативне — нормами і нормативами, інструкціями, методичними вказівками тощо; інформаційне — економічною, статистичною, фінансовою та іншою інформацією.

Інвестиційний механізм також є складовою частиною господарського. І першими дослідженнями інвестування в економіці були праці В. Парето, який представив і описав прообраз економічного (господарського) механізму — «агрегат». В. Парето визначив «агрегат» як комбінацію елементів, з'єднаних в деяке ціле і що володіє ключовим властивістю, що відрізняє його від суми всіх складових елементів [17].

Науковці розглядають інвестиційний механізм як взаємодіючу сукупність методів і форм, джерел інвестицій, інструментів і важелів впливу на відтворювальний процес на макро- і мікрорівнях в інтересах розширення діючого виробництва або авансування новостворюваного виробництва.

У табл. 2 наведено різні точки зору стосовно визначення «інвестиційного механізму».

Поняттю «інвестиційний механізм» дають різні визначення. Проте, головним завданням інвестиційних механізмів, за твердженням науковця Сікорки Л.А., є забезпечення зростання ефективності інвестування [22].

З рис. 2 видно, що між даними механізмами існує тісний зв'язок. Інвестиційний механізм пов'язаний з кожним наступним через функціональні зв'язки. Інвестиційний механізм — це складна невід'ємна складова інвестиційної діяльності, яка пов'язана з усіма механізмами економічної системи.

Підприємство як відкрита економічна система знаходиться під впливом факторів макро- та мікросередовища. Кожна із груп факторів прямо чи опосередковано впливають на діяльність підприємства. На інвестиційний механізм підприємства впливають наступні факторів макросередовища:

1. Природні. Наявність та забезпеченість держави цінними природними ресурсами, які користуються високим попитом у світі серед інвесторів.

2. Демографічні. Частка населення з високим рівнем життя, яка має змогу брати участь в інститутах спільного інвестування або купувати інноваційну продукцію; частка населення з вищою освітою, що

може працювати в сфері розробки інвестиційних, інноваційних проектів.

3. Науково-технічні. Фінансування науково-дослідних робіт; технологічний рівень товарів, що виробляються в країні, де діє підприємство; рівень розвитку та час впровадження нових технологій. Стимулювання діяльності, метою якої є створення нових продуктів і технологій. Організація впровадження досягнень науки і результатів наукових розробок.

4. Економічні. Простота та справедливість податкової системи, особливо при оподаткуванні інвестиційної діяльності; ступінь державного регулювання; темпи економічного розвитку держави та світової економіки в цілому; ємність локального чи світового ринку та можливість його розширення для виробництва чи збуту нової продукції; конвертованість національної валюти; рівень розвитку провідних інститутів ринкової економіки.

5. Політичні. Політична стабільність; професійний рівень політиків; повнота та досконалість законодавства щодо регулювання інвестиційних процесів та діяльності підприємства.

6. Міжнародні. Науково-технічне співробітництво між країнами з приводу стратегічних інноваційних розробок та інвестиційних проектів; міжнародне стажування персоналу; динаміка та структура експорту/імпорту, геополітичне становище країни.

Вплив факторів макросередовища на зовнішнє мікросередовище підприємства, відповідно відбувається і на саме підприємство. До факторів зовнішнього мікросередовища підприємства, які прямо впливають на інвестиційний механізм підприємства відносяться:

1) кількість споживачів, яка потребує, очікує продукту, заради якого здійснюється інвестиційна діяльність;

2) рівень розвитку конкуренції та діяльність підприємств-конкурентів щодо здійснення ними інвестиційної діяльності;

3) можливості отримання короткострокових та довгострокових кредитних ресурсів;

4) можливості отримання додаткових фінансових ресурсів внаслідок випуску цінних паперів.

На рис. 4 подано загальну схему інвестиційного механізму розвитку підприємства.

Підсистеми забезпечення включають в себе: нормативно-правове та методично-інформаційне забезпечення. В свою чергу, під нормативно-правовим забезпеченням розуміють нормативні та інструктивні документи, законодавство України, міжнародні угоди та місцеве регулювання.

Методично-інформаційне забезпечення є організуючим початком будь-якої діяльності і наявність інформації забезпечує вибір оптимальних рішень для подальшого функціонування підприємства.

Таблиця 2

Визначення поняття «інвестиційний механізм»

Літературне джерело	Суть поняття
Ілларіонов О.Ю. Нормативне забезпечення прискорення інвестиційних процесів у вугільній галузі України / О.Ю. Ілларіонов // [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://intkonf.org/illarionov-oyu-normativne-zabezpechennya-priskorenniya-investitsiynih-protseviv-u-vugilniy-galuzi-ukraini [18]	Прості цивільно-правові конструкції типу договорів про сумісну діяльність державних підприємств (окремих шахт) із підприємницькими структурами або до оренди частини майнового комплексу (окремих бремсбергів тощо), рідше — до оренди цілих майнових комплексів
Бланк І.А. Инвестиционный менеджмент. — К.: Эльга-Н, Ника-центр, 2001. — 448 с., с. 64 [19]	Система основних елементів, які регулюють процес розробки і реалізації інвестиційних рішень
Білоног Т.В. Інвестиційний механізм реалізації інвестиційної політики на програмно цільових засадах [Електронний ресурс] / Т.В. Білоног. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_4/Bilonog_411.htm [20]	Інвестиційний механізм — це система формування організаційної структури, організації процесу узгодження інтересів суб'єктів інвестиційної програми, формування раціональних зв'язків між суб'єктами інвестиційної програми, організації інформаційного забезпечення реалізації інвестиційної програми, формування функціональної-змістовної структури реалізації інвестиційної програми, організації стратегічного і оперативного планування інвестиційної програми, організації управління процесом реалізації інвестиційної програми
Вініченко І.І. Сутність і складові елементи інвестиційного процесу / І.І. Вініченко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2006. — № 6. — С. 70–73, с. 71–72 [21]	Інвестиційний механізм — елемент інвестиційного процесу (джерела інвестиційних коштів, важелі, фактори і умови їх мобілізації), суб'єкт інвестиційного процесу та механізм формування ними інвестиційних коштів, інструмент та об'єкт вкладення
Авторське визначення	Інвестиційний механізм — це процес цілеспрямованого інвестування у різні галузі економіки та соціально-економічні програми, як усередині країни, так і за її межами для покращення рівня життя у результаті економічного зростання шляхом отримання максимального прибутку, соціального результату або досягнення іншого корисного ефекту в результаті реалізації інвестиційних проектів в поточному та перспективному періодах

Оцінка рівня розвитку підприємства.

Оцінювання рівня розвитку підприємств відбувається шляхом виділення найважливіших складових розвитку підприємства. На вибір основних складових впливає кількість показників, складність у подальших розрахунках, точність кінцевого результату, наявність єдиного результуючого показника ефективності, обґрунтованість вибору груп індикаторів.

Індекс розвитку

Розвиток будь-якого підприємства неможливий без забезпечення його стійкого становища. Тому, оцінка розвитку повинна розглядатись у двох аспектах:

1) статичному, суть полягає у визначенні оцінки досягнення певного нормативного рівня по ключових параметрах підприємства, що забезпечить стійкість його положення.

2) динамічному — дослідження динаміки ключових параметрів та вивчення їх кількісного і якісного росту.

Визначення інтегрального показника розвитку підприємства

Вибір складових оцінки розвитку підприємства (фінансовий, кадровий, інвестиційно-інноваційний,

виробничий потенціал) включає в себе велику кількість показників, вони мають різну природу та відображають різні характеристики розвитку підприємства. У такому випадку виникає необхідність побудови узагальненого (інтегрального, зведеного) показника.

Обговорення пріоритетів інвестування

На основі отримання даних оцінки рівня розвитку підприємства формують систему цілей на поточний і довгостроковий періоди діяльності та виділяють пріоритетні завдання, вирішення яких дозволяє досягнути поставлені цілі.

Скрінінговий аналіз

В процесі скрінінгового аналізу формується сукупність задовільних інвестиційних альтернатив, без врахування фінансових та операційних обмежень, конкурентних між собою. На даному етапі, відповідність проектів-претендентів системі скрінінгових стандартів, забезпечує їх перехід до наступного аналізу. У протилежному випадку відбувається перехід до попереднього етапу [23].

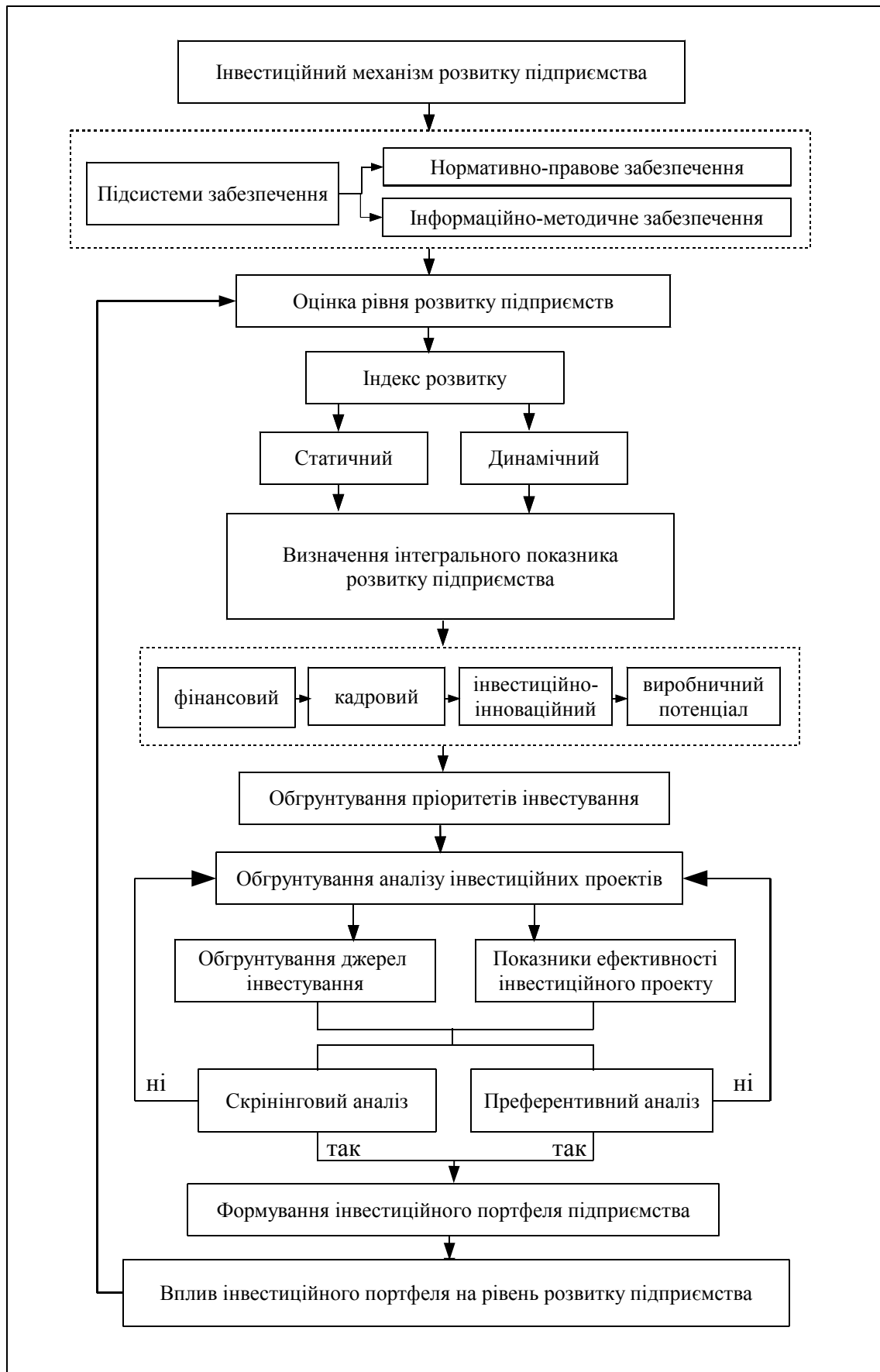

Рис. 4. Інвестиційний механізм розвитку підприємства [розроблено автором]

Преферентивний аналіз з урахуванням фінансових і операційних обмежень

В процесі преферентивних рішень, які опираються на глибокий аналіз та детальне дослідження, повністю формується інвестиційний портфель підприємства, що націлений на досягнення поставлених цілей підприємства та є прийнятним при певних фінансових та операційних лімітах [23].

Вплив інвестиційного портфеля на рівень розвитку підприємства

На заключному етапі досліджується вплив інвестиційного портфеля на рівень розвитку підприємства.

Будь-який виявлений незадовільний вплив на рівень розвитку підприємства передбачає перехід на початковий етап оцінки рівня розвитку підприємства.

Висновки. В роботі проаналізовано основні поняття та складові інвестиційного механізму розвитку підприємств. Ефективність функціонування цього механізму визначається тим, на скільки раціонально та адекватно відбувається взаємозв'язок між його складовими. Розгляд проблемного питання вимагає подальшого дослідження як теоретичних так і практичних аспектів.

Література

1. Абалкин Л.И. Хозяйственный механизм развитого социалистического общества / Л.И. Абалкин. — М.: Мысль, 1973. — 263 с.
2. Креймер Н.А. Содержание экономического механизма восстановления и развития технического потенциала сельскохозяйственных предприятий // [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2004/04/pdf/25.pdf>.
3. Чаленко А.Ю. О понятийной неопределенности термина «механизм» в экономических исследованиях / А.Ю. Чаленко // Экономика промышленности. — 2010. — № 3. — С. 26–33. — Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ekonpr_2010_3_6.pdf.
4. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азриляна. — М.: Институт новой экономики, 1999. — 1248 с.
5. Пинзеник В.М. Азбука полного хозрасчета / В.М. Пинзеник. — Львов: Вища шк., 1989. — 160 с.
6. Чухно А. Господарський механізм та шляхи його доконалення на сучасному етапі / А. Чухно // Экономика України. — 2007. — № 3. — С. 60–67.
7. Дервянко О. Организационно-экономический механизм планирования бизнес-процессов предпринимательских структур: Дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05: СПб., 2004. — 156 с. РГБ ОД, 61:05–8/1583.
8. Поленчук В.М. Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій [Текст] / В.М. Поленчук, О.Б. Наумов // Економічні інновації: Зб. наук. пр. — Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. — Вип. 45. — С. 189–196.
9. Райзберг Б.А., Лозовский Л.М., Стародубцева Б.А. Современный экономический словарь. — М.: ИНФРА — М, 1996. — 496 с.
10. Теория управления социалистическим производством: Учебник для студентов экономических специальностей / Под ред. О.В. Козловой. — М.: Экономика, 1979. — 368 с.
11. Охріменко О.О. Ефективність інвестиційного механізму підприємств електроенергетики: діалектика якісних та кількісних перетворень / О.О. Охріменко, І.М. Манаєнко // Проблеми економіки. — 2013. — № 4. — С. 40–47.
12. Павлов В.І. Економічний механізм функціонування підприємства / В.І. Павлов, І.В. Кривов'язюк. — Луцьк: Надстир'я, 1999. — 116 с.
13. Цуркану П.А. Экономический механизм хозяйствования Молдовы в переходном периоде / П.А. Цуркану, А.Г. Стратан // Экономика и управление. — 2000. — № 2/3. — С. 10–11.
14. Бочарова Н.А. Розробка економічного механізму підвищення ефективності діяльності АТП / Н.А. Бочарова // Экономика транспорт. комплексу. — 2011. — Вип. 17. — С. 74–81.
15. Краткий экономический словарь / [ред. — упоряд. А.Н. Азриляна]. — 2-е изд. Доп. и перероб. — М.: Институт новой экономики, 2002. — С. 402.
16. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [монографія] / Л.В. Лисяк. — К.: ДННУ АФУ, 2009. — 600 с.
17. Топсхалова Ф.М. — Г., Лепшокова Р.Р., Койчужева Д.А. Совершенствование механизма инвестирования как условие повышения инвестиционной привлекательности // Современное состояние и оценка эффективности использования инвестиционных ресурсов в аграрном секторе. — М.: Организационный издательский отдел Академии Естествознания, 2009 г.
18. Ілларіонов О.Ю. Нормативне забезпечення прискорення інвестиційних процесів у вугільній галузі України / О.Ю. Ілларіонов // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://intkonf.org/illarionov-oyu-normativne-zabezpechennya-priskorennya-investitsiynih-protsesiv-uvugilnyy-galuzi-ukraini>.
19. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. — К.: Эльга-Н, Ника-центр, 2001. — 448 с., с. 64.
20. Білоног Т.В. Інвестиційний механізм реалізації інвестиційної політики на програмно цільових засадах [Електронний ресурс] / Т.В. Білоног. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE>.